

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 1 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 1

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 1

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА | INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

№1 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2025-1>

Бош муҳаррир:

Тўхтасинов Илҳом

п.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Главный редактор:

Тўхтасинов Илҳом

д.п.н., профессор (Ўзбекистон)

Заместитель главного редактора:

Editor in Chief:

Tuhtasinov Ilhom

DSc. Professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ

Назаров Бахтиёр

академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўгли

ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова

ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким

ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил

ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамад

к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт

Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар

ф.ф.д. (Грузия)

Туробов Бекпулат

масъул котиб, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Назаров Бахтиёр

академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умар оглы

д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова

д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким

д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил

д.ф.н., профессор (Россия)

Джўраев Маматкул

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамад

к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Джеймс Форт

Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Балтабаев Ҳамидулла

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Дустмухаммедов Хуршид

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар

д.ф.н. (Грузия)

Туробов Бекпулат

отв. секретарь, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

EDITORIAL BOARD

Bakhtiyor Nazarov

academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli

Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova

Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim

Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail

Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed

Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort

University of Michigan (USA)

Umarkhodjaev Mukhtar

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammedov Khurshid

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar

Doc. of philol. scien. (Georgia)

Turobov Bekpulat

PhD Ass. prof. Senior Secretary
(Uzbekistan)

PageMaker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

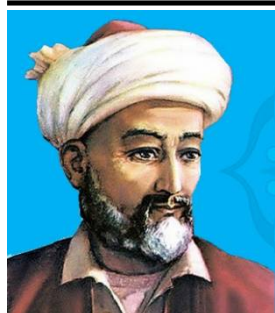
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

1. Raxmatullaeva Guljaxon Normo‘min qizi INSON ICHKI OLAMI NEGATIV KONSEPTLARINING LINGVO-KOGNITIV TAHLILI (g`am-anduh (qayg`u), mahzunlik, iztirob konseptlari misolida).....	5
2. Xamrayeva Zebiniso Xaydarovna A COMPARATIVE STUDY OF THE COMPLEX SYNTACTIC CONSTRUCTIONS BASED ON ENGLISH LANGUAGE MATERIALS.....	11
3. Esanova Zebo Ikrom qizi ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA DISKURS TUSHUNCHASI VA UNING O‘RGANILISHI.....	17
4. Abdullaeva Sanobar Bakhrillaevna BIBLICAL PHRASEOLOGY DESCRIBING THE SOCIAL POSITION OF A PERSON.....	23
5. Kozieva Iqbol Kamiljonovna METHODS OF ANTHROPOLOGICAL RESEARCH.....	27
6. Эпрашева Т.А. ХАЛҚАРО СОЛИҚ ХУЖЖАТЛАРИДА СОЛИҚ ТЕРМИНОЛОГИЯСИНИНГ ҚИЁСИЙ ВА ТИПОЛОГИК ТАҲЛИЛИНИ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ.....	35
7. Kushatova Nargiza Rustamovna TEODOR DRAYZERNING BAXTIQARO KERRI ROMANIDA XRONOTOP: ZAMON VA MAKONNING POETIK TASVIRI”.....	40
8. Ergashova Baxora Sayfillo qizi, Janna Tsulimova ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАСТОЛЬНЫХ ИГР В ОБУЧЕНИИ ИТАЛЬЯНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	47
9. Obloqulova O‘g‘iloy Abdurayim qizi MILLIY VA MADANIY QADRIYATLARNING REKLAMA MATNLARDA IFODALANISHI.....	51
10. Rakhimova Nodira Kamolovna INTERTEXTUALITY IN TRANSLATION: THEORETICAL INSIGHTS AND PRACTICAL APPROACHES.....	55
11. Xaydarova Nigora Tuxtasinovna GENDER MULOQOTINING PSIXOLOGIK ASOSLARI.....	66
12. Bekmurodova Feruza Dilmurat qizi XITOIY TILIDAGI FIZIK ATAMALAR SHAKLLANISHINING LINGVISTIK TAMOIYILLARI.....	71
13. Boymurodova Dilafruz Dilshod qizi YAPON TILIDA YOZUV TIZIMI RIVOJLANISHI VA HIRAGANA, KATAKANA, KANJILARNING FONETIK KATEGORIYALARI.....	75
14. Gulzor Baxriddin qizi Temirova THE NATURE OF A JOURNALIST'S POSITION IN POLITICAL COMMENTARY AND ITS CONCEPTUAL ASPECTS.....	80
15. Aminova Lola Alimovna TURK TILIDA YAXSHI TILAK BILDIRISH VA ILTIFOT SO‘ZLARI.....	86
16. Najmiyeva Po‘lotoy Tilavmurodovna KELISHIK QO‘SHIMCHALARINING TARIXIY TADQIQI.....	94
17. Tilovova Go‘zal Rustamovna TERMINOLOGIYA VA LUG‘ATSHUNOSLIKNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI.....	99
18. Nilufar Abduraxmonova, Tirkashev Jasurjon Uktam o‘g‘li OTLARNING SEMANTIK TASNIFIDA XALQARO STANDART TEGLAH TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	103
19. Shoxida Ulugova Shoxruxovna POETIK NUTQDA INDIVIDUAL METAFORIK KONSEPTLARNING FAOLASHUVI.....	115
20. Lutfillovna Faxriniso Maxmudovna YAPON TILI IYEROGILFLARINING PAYDO BO‘LISH TARIXI.....	120

21. Eshanova Zilolaxon Qo‘chqarovna ISTIQLOL DAVRI O‘ZBEK SHE’RIYATIDA XALQ ERTAKLARI BADIY SINTEZI.....	125
22. Халмурадова Зебинисо Шавкатовна ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В ТЕКСТАХ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	132
23. Умитой Хушвақтова ЁЗУВЧИ ЗУЛФИЯ ҚУРОЛБОЙ ҚИЗИ АСАРЛАРИДА ПАРАЛИНГВИСТИК ВОСИТАЛАР.....	138
24. Alimova Sevara Farxadovna XITOIDA RANG MADANIYATINING KELIB CHIQISH.....	145
25. Fayzullaeva Zebuniso Abdulkarimovna DAS LEHREN DER MODI DER VERBEN DES DEUTSCHEN ANHAND DER TRADITIONELLEN UND NEUEN METHODEN.....	149
26. Razmuxamedova Fotima Jahongir qizi XITOI TILIDAGI QON-QARINDOSHLIK TERMINLARINING LINGVISTIK TAHLILI.....	154
27. Sayyora Tagaeva, SH.Mustanova MADANIYAT, BILIM VA TIL – SEMANTIK TIPOLOGIYA TALQINIDA.....	160
28. Odinoxon Qulmuradova JURNALISTIKADA DIALOGIK JANR TUSHUNCHASI, UNING O'ZIGA XOSLIGI VA TASNIFI.....	164
29. O‘ng‘alova Zulayho Xolboy qizi ASQAD MUXTOR ASALARIDA ZAMON, MAKON VA MUHIT TASVIRI.....	171
30. Xolida Yo‘ldasheva MATN TIPOLOGIYASIGA ANTROPOTSENTRIK YONDASHUV.....	177
31. Ibragimova Shahnoza Xalilovna LINGUOPOETIC AND LINGUISTIC FEATURES OF ERNEST HEMINGWAY’S NOVEL “A FAREWELL TO ARMS”.....	182
32. Sadriddinzoda Safiya Shaxobiddinovna AMPHIBOLOGY IN ENGLISH RELIGIOUS LEXICOLOGY.....	187
33. Esirgapov Mukhiddin Nizomiddinovich THE INFLUENCE OF THE INTERNET AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE ENGLISH LANGUAGE....	193

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

ISSN: 2181-9297

www.tadqiqot.uz

Sayyora Tagaeva

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti
Xorijiy tillar kafedrası dotsenti

SH.Mustanova

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti
Xorijiy tillar kafedrası katta o'qituvchisi

MADANIYAT, BILIM VA TIL – SEMANTIK TIPOLOGIYA TALQINIDA

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15521389>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada lisoniy birliklarning nutq, nutqiy faoliyat va bularning hosilasi o'laroq yuzaga keluvchi omillari hamda ularning tavsifi masalasi ko'rib chiqilgan. Ona konseptining kognitiv-freymli va madaniy ahamiyatga ega ikki xil tuzilishi, inson bilimining katta qismi til vositasida o'ziga xos madaniy matnlardan orttirilishini, shu tariqa til va madaniyat egallanayotgan bilimni tasniflashi va shakllantirishini, bunda hatto o'ziga xos tarzda qo'llanadigan kognitiv jarayonlar ham bo'lishi mumkinligi haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: kognitiv, freym, lingvistika, konsept, model, universalisa, semantic metatil

Сайёра Тагаева

Самаркандский государственный университет имени Шарофа Рашидова
Доцент кафедры иностранных языков

Ш.Мустанова

Самаркандский государственный университет имени Шарофа Рашидова
Старший преподаватель кафедры иностранных языков

КУЛЬТУРА, ЗНАНИЕ И ЯЗЫК – В ИНТЕРПРЕТАЦИИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ ТИПОЛОГИИ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается вопрос о языковых единицах, возникающих в результате речи, речевой деятельности, и факторах, которые возникают в результате этого, а также их описание. Двумерная структура материнской концепции, когнитивно-фреймированная и культурно значимая, предполагает, что значительная часть человеческих знаний приобретается посредством языка из определенных культурных текстов, и что язык и культура таким образом классифицируют и формируют приобретенные знания, и что могут даже существовать когнитивные процессы, которые применяются определенным образом.

Ключевые слова: когнитивный, фрейм, лингвистика, концепт, модель, универсалия, семантический метаязык.

S. TagaevaAssociate Professor of the Department of Foreign Languages
Samarkand State University named after Sharof Rashidov**Sh.Mustanova**Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages,
Samarkand State University named after Sharof Rashidov**CULTURE, KNOWLEDGE AND LANGUAGE - IN THE INTERPRETATION OF
SEMANTIC TYPOLOGY****ABSTRACT**

The article deals with the question of linguistic units that arise as a result of speech, speech activity, and the factors that arise as a result of this, as well as their description. The two-dimensional structure of the mother concept, cognitively framed and culturally significant, suggests that a significant part of human knowledge is acquired through language from specific cultural texts, and that language and culture thus classify and shape the acquired knowledge, and that there may even be cognitive processes that are applied in a specific way.

Key words: cognitive, frame, linguistics, concept, model, universal, semantic metalanguage.

O'tgan asrda tilshunoslik jahonda, shu jumladan, O'zbekistonda katta yuksalishlarga erishdi. Biroq bu davrda erishilgan yutuqlar qay darajada katta va salmoqli bo'lsin, tilning tizimi va strukturasi, uning ishlash tamoyillari, mohiyati, insonning bilish jarayoni va bu bilan bog'liq boshqa muhim muammolari o'z echimini topgandek tasavvurni uyg'otsa-da, aslida erishilgan natijalar to'laqonli asoslarga ega bo'la olmadi. Zotan, bunda lisoniy birlikning mohiyati bir tomonlama, ya'ni til nuqtai nazaridan o'rganildi, tavsiflandi. Lisoniy birliklarning nutq, nutqiy faoliyat va bularning hosilasi o'laroq yuzaga keluvchi omillari hamda ularning tavsifi masalasi tadqiqotlar kun tartibidan tom ma'noda o'rin ololmadi. Mavjud murakkabliklar orasida ayni davrgacha ham fanda o'z maqomini topa olganicha yo'q. Tilni insondan tashqarida o'rganishning imkoni yo'qligi, agar shunday yo'l tutilganida ham, olingan natijalar keng qamrovli bo'la olmasligi aniq bo'lib qoldi. Ana shundan kelib chiqib, tilshunoslikda antroposentrik yondashuv katta ahamiyat kasb etishi alohida qayd etila boshladi. Shu bois, tilni insonda, insonni esa tilda o'rganish dolzarblik kasb etdi va mazkur yondashuv tilshunoslikda antroposentrik munosabatlarning o'rganilishi uchun mavjud ehtiyojni namoyon etdi. Til insoniyatning borlig'i, millat haqidagi ma'lumotlarni avloddan avlodga etkazib beruvchi vositadir. Uning markaziy unsuri, hech shubhasiz so'zdir. O'tgan davrlarda "Ona" tushunchasini ifodalovchi Mutter/Ona so'zlarining tub mazmuni tilshunoslik doirasida chuqur o'rganilmagan.

Bugungi kun tilshunosligi nafaqat Mutter/Ona so'zlarining leksik qatlam birligi sifatidagi xususiyatlari, ularning nutq tarkibidagi grammatik va uslubiy jihatlari kabi ko'plab alomatlariga, balki real va kognitiv olam masalalari yechimiga ham daxldor vazifalariga qo'l urmoqda [Cole 1996, Labouvie 2006, Wiegand 1998, Gunyashova 2007, Burov 2003]. Mutter/Ona konseptlarida real olam, kognitiv olam, madaniy olam va lisoniy olamning uzviyligi hamda izchilligi bilan bog'liq muammolarning o'rganilishiga bo'lgan ehtiyojning yuzaga kelgani, tadqiqotlar kun tartibidan o'ziga xos maqomda alohida o'rin egallayotgani ham barchamizga yaxshi ma'lum [Quaiser-Pohl 1999, Shore 1996, Popova, Sternin 2003]. Tilshunoslikning muayyan bo'limlarida ushbu so'zlar va ularning lisoniy tabiati masalalari tadqiqotchilar tomonidan o'rganilganligiga guvoh bo'lamiz. Biroq, qayd etilgan muammolar doirasidagi masalalar echimi sari olib borilayotgan harakatlar nazarda tutilsa, bu so'zlar va ularning murakkab tabiati tavsifiga katta ehtiyoj mavjudligi namoyon bo'ladi.

Olimlar bilim va madaniyatning bir-biri va boshqa tizimlar bilan, xususan, til bilan o'zaro aloqasini o'rganishmoqda [Strauss, Quinn 1997, Tomasello 1999, Nikonova 2007, Elizarova 2005, Sazonova 2008 va b.].

V.Z.Demyankov idrokni quyidagicha ta'kidlaydi: "Idrok inson ongida ma'nolarning shakllanishini va ma'nolardan madaniyat doirasida foydalanishni ta'minlaydi, - ma'noni ushbu

madaniyatga mansub kishilarning umumiy mulkiga aylantiradi” [Demyankov 1994: 25]. [Langacker 1994].

Madaniy jamoalarning a’zolari turli xil kommunikativ tadbirlarda o’z madaniy bilimlari bilan o’rtoqlashadilar. Madaniy konsepsiyalar, madaniy modellar, toifalar va chizmalardan xabardor bo’lish muhimdir. Madaniy modellar ijtimoiy guruh a’zolari tomonidan subyektlararo taqsimlanadigan kognitiv qolip sifatida tushuniladi. [D’Anrade 1995: 112]. Til va madaniyat o’rtasidagi aloqalar bitta aniq muvofiqlikka ega emas yoki bir-biriga umuman aloqasi yo’q [Holland, Quinn 1995: 3-40]. Madaniy modellar til bilan murakkab, ammo samarali tarzda o’zaro bog’langan.

Charlz Filmorning leksikografik tadqiqotlari til va madaniyatni o’rganishda ma’lum bir voqea bo’ldi. Uning semantik freymlar konsepti leksikologiya va leksikografiya sohasidagi ko’plab tadqiqotlarni yuzaga keltirdi [Fillmore, Atkins 1992]. Djordj Lakoffning konseptuallashtirish bo’yicha tadqiqotlari lisoniy turkumlash bilan bog’liq madaniy modellarni tahlil qilishda o’z aksini topdi. Dr.Djonsonning aytishicha, til “fikr uchun kiyim”, etnolingvistlar Edvard Sepir va Benjamin Uorf tabiat ona tillar tomonidan ajratilgan chiziqlar bo’yicha bo’lingan, deb ta’kidlaydilar. Har bir lingvomadaniyatda, shubhasiz, uning o’ziga xos ma’nolari mavjud bo’lib, ular lisoniy shakllarda ham, ijtimoiy-madaniy hayot tarkibida ham aks etadi. Dunyoning antroposentrik qadriyatli milliy lisoniy manzarasida konseptlar lisoniy jamiyatning har bir a’zosi uchun shaxsiy va ijtimoiy tajribani belgilaydigan semantik “yig’indi”dir [Stepanov 1997]. Eng muhim konseptlar – bu hissiy, axloqiy, estetik, ekzistensial, xulq-atvor va boshqa konseptlardir.

Qiyosiy tipologik tadqiqotlar turli tillarda umumiy va o’ziga xos xususiyatlarni aniqlashga asoslanadi. Shu o’rinda, har qanday tilda ma’nolarning olamni o’ziga xos tarzda anglash orqali shakllanishini va barcha tillar uchun olam manzarasiga xos bo’lgan asosiy toifalar mavjud ekanligini tan olgan holda, olamning lisoniy manzarasi ham universal, ham differensial elementlarni o’z ichiga oladi, deb ta’kidlash maqsadga muvofiqdir. Lisoniy madaniyatlarning har birida konseptosfera olam manzarasining aksiologik jihatdan noaniq yoki qadriyatli jihatdan aniqlashtirilgan majmuaviy aks etishidir. Nemis sosiologi Maks Veber har bir milliy madaniyat voqelikning eng qadriyatli tarkibiy qismlarini ramziylashtirishini ta’kidlaydi [Veber 1990: 374-375].

Tildagi ko’plab farqlar tajriba va fikrlashdagi farqlarni aks ettiradi. Har bir til dunyo to’g’risidagi muayyan qarashni o’zida mujassam etadi. Har xil tillar boshqa-boshqa qarashlarni aks ettiradi, milliy tillarda so’zlashuvchilar dunyo to’g’risida turlicha tasavvurlarda fikr yuritadilar. Ma’nolar jamoaviy falsafa va dunyoqarashni keltirib chiqaradigan jamoaviy tajribadan hosil bo’ladi. Olam manzarasi odamlarning atrof muhit, bir-biri bilan o’zaro ta’sirini dasturlashtiradi. Har bir tilda olamning o’ziga xos lisoniy manzarasi mavjud bo’lib, u insonning hayotdagi o’rni, uning ijtimoiy, madaniy, shaxslararo va boshqa munosabatlari, tirik mavjudotlar va ularning harakatlari, me’yorlari, qoidalari to’g’risidagi tasavvurlarning jamoaviy to’plamini aks ettiradi [Nikonova 2006, Gunyashova 2007, Krasavskiy 2001, Kubryakova 2008].

Olamning lisoniy manzarasi tilga konseptual tuzilmalar va chizmalarni aks ettiradi. Konseptlar barcha madaniyatlar uchun qay darajada universal ekanligini anglash uchun inson tafakkurining mohiyatini o’rganish kerak. Bir tomondan, barcha odamlar uchun umumiy bo’lgan kognitiv tuzilish, bilim va fikrlash jarayonlarining tabiati madaniy farqlardan ustun bo’lishi kerak. Boshqa tomondan, inson bilimini katta qismi til vositasida o’ziga xos madaniy matnlardan orttirilishini, shu tariqa til va madaniyat egallanayotgan bilimni tasniflashi va shakllantirishini, bunda hatto o’ziga xos tarzda qo’llanadigan kognitiv jarayonlar ham bo’lishi mumkinligini unutmaslik kerak. Muhimi shundaki, milliy madaniyat qadriyatlarini shakllantirish uchun asos bo’lgan ona, vatan, ozodlik, muhabbat kabi bir qator konseptlar universal hisoblanadi.

A.Vejbiskayaning ta’kidlashicha, har bir tilda madaniyatning eng muhim qadriyatlarini aks ettiruvchi “kalit so’zlar”da ifodalangan o’ziga xos asosiy konseptlari mavjud. U madaniyatlarni asosiy konseptlar orqali o’rganish va taqqoslash mumkin va bunga imkon beradigan analitik vositalar sifatida lisoniy universalialarga asoslangan “tabiiy semantik metatil” xizmat qiladi, deb uqtiradi [Wierzbicka 1997].

Onalik homiladorlik va bola tug’ish bilan chegaralanmaydi. U onaning onalik hayotini belgilovchi hodisa hisoblanadi. Haqiqiy onalik o’ziga xos xususiyatlari - yaratish, nasl berish,

oziqlantirish, qarab turish, himoya qilish va sevisish qobiliyati bilan ajralib turadi. Onalik ona va bola o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning faol xususiyatlarini va oilaviy roli bilan bog'liq harakatlarni o'z ichiga olgan murakkab hodisadir. Onaning bu xususiyatlari ajralmas bo'lib, ular barcha madaniyatlarga ham birdek xosdir[Meise 1995].

Ma'lumki, har xil tillar madaniyatlarning xilma-xilligi tufayli semantik konseptual tuzilmalarning o'xshash emasliklarini namoyish etadi. Bunday madaniy farqlar nemis, o'zbek va boshqa tillar o'rtasida ham mavjud. Bunday tafovutlarning tipik namunasi ushbu tillardagi Ona tushunchasining semantik tuzilishi va uni verballashtiruvchi vositalardir. Agar barcha jamoalar uchun universal bo'lgan konseptlar ham mavjud bo'lsa, ular oddiy konseptosferaga taalluqlidir.

Tabiiyki, Ona konsepti, dastlabki konseptlardan biri bo'lib, inson mavjudligining asosiy tushunchasi hisoblanadi. Yana bir tomondan, ushbu konsept madaniy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lib, har bir etnik guruhning axloqiy, estetik, pragmatik va boshqa nuqtai nazardan baholovchi qarashlarini aks ettiradi. Ona konseptining kognitiv-freymli va madaniy ahamiyatga ega ikki xil tuzilishi haqida gapirish mumkin. Ona so'zi har qanday tildagi eng muhim so'zlardan biri bo'lib, azaldan antropologiya, semantika, madaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik, mifologiya va boshqa fanlar sohalaridagi tadqiqotchilarning asosiy mavzularidan bo'lib kelgan. Deskriptiv mantiqda Mutter/Ona konsepti ayol va ona konseptlarining kesishishi sifatida taqdim etiladi: ona bir vaqtning o'zida ham ayol, ham onadir. Bu ikki konsept o'zaro munosabatlar doirasida Inson/Shaxs, ya'ni jinsi bor va bolasi bor maxsus konseptlari sifatida belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Cole M. Cultural psychology: A once and future discipline Text. / M. Cole. Cambridge: Harvard University Press, 1996. - 400 p.
2. Shore B. Culture in mind: Cognition, culture and the problem of meaning Text. / B. Shore. New York: Oxford University Press, 1996. - 428 p.
3. Strauss C.I., Quinn, N. A Cognitive Theory of Cultural Meaning Text. / C.I. Strauss, N. Quinn. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. -323 p.
4. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода. Текст. / В.З. Демьянков // Вопросы языкознания. -М., 1994.-№4.-С. 17-33.
5. Никонова Ж. В. Фреймовый анализ речевых актов (на материале современного немецкого языка): Монография / Ж. В. Никонова. -Нижний Новгород: НГЛУ им. Н. А. Добролюбова, 2007. - 309 с.
6. D'Andrade R. A folk model of the mind Text. / R. D'Andrade // Cultural models in language and thought / D. Holland & N. Quinn (eds.). New York: Cambridge University Press, 1995.-P. 112-150.
7. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese Text. / A. Wierzbicka. New York: Oxford University Press, 1997. - 328 p.
8. Meise S. Rabenmamas und Superfrauen. Mütter in Ost und West. Psychologie heute 1995, 22 (9). - S. 32-37.
9. Schenk Herrad. Wieviel Mutter braucht der Mensch? Der Mythos von der guten Mutter. Köln: Kiepenheuer und Witsch, 1996. – 238 S
10. Weaver J.J. Ussher, J.M.: How motherhood changes life - a discourse analytic study with mothers of young children. Journal of Reproductive and Infant Psychology 1997, 15. -P. 51-68

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 1 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 1

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 1

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000